

بهشی پینجهم

۱- زاراوه کانی پلهی گهرما (مصطلحات درجة الحرارة)

۱- پلهی گهرمی (درجة الحرارة – Temperature)

بریتیه له پلهی ههست کردن به گهرما یان سه رما، پلهی گهرمی ئه و وزه یه که ههستی پیده کریت به ریگای بهر که وتن یا خود پیوانه ده کرین له ریگای ئامیره کانی پیوانه کردنی پلهی گهرمی بوئه پیی دهوتریت وزه ی گهرمی ههست پیکراو.

۲- گهرمی (الحرارة – Heat)

بریتیه له گواستنه وهی وزه له نیوان به شه کانی ته نیکدا یان له ته نیکه وه بو ته نیکی تر له ئه نجامی جیاوازی پلهی گهرمی نیوانیان واته (گهرمی) بریتیه له وزه له باری گواستنه وه دا. هه می شه گهرمی له و ته نانه ی که پلهی گهرمیان به رزه ده گو یتریت وه بو ئه و ته نانه ی که پلهی گهرمیان نر مه.

جياوازی نیوان گهرمی و پلهی گهرمی (فرق بین الحرارة ودرجة الحرارة)

- ۱- گهرمی شیوهیه که له شیوه کانی وزه که توانای گهرمکردنی شتی ههیه به لام پلهی گهرمی باری ئەندازهی تهنه کان نیشان دەدات.
- ۲- گهرمی به شیوهیه کی گشتی ئاماژه به بری وزه ده کات، به لام پلهی گهرمی ئاماژه به ئەندازه و رادهی گهرم بوون ده کات.
- ۳- پلهی گهرمی پیوه ری وزه ی ههست پیکراوه، واته وزه ی ههست پیکراو بریتیه له پیوه ری خیرای جولانه وهی گهردیله کان له ناو تهنه کاندای گهردیله کان له تهنه گهرمه کاندای خیراتر ده جولینه وه وهك له تهنه سارده کان وه له پلهی سفری رهها (-۲۷۳) سه دی تهنه کان له جولانه وه ده کهون.
- ۴- گهرمی به کالوری پیوانه ده کریت. (۱) کالوری بریتیه له بری گهرمای پیویست بو بهرز کردنه وهی پلهی گهرمی (۱) گرام له ئوی خاوین له پلهی (۱۵) سه دی بو (۱۶) سه دی. **یه که کانی پیوانه کردنی کالوریش بریتین له:-**
 - أ- کالوری بچوک واته (گرام/کالوری)
 - ب- کالوری گهوره واته (کیلو/کالوری) که یه کسانه به (۱۰۰۰) کالوری.

دوو تیبینی گرنگ (ملاحظتان هامتان)

۱- دوسکھوتن و له دست چونی گهرمی ده بیته مایه ی بهرزبونه وه و نرمبونه وه ی پله ی گهرمی له تهنه کاندا.

۲- جیاوازی پله ی گهرمی تهنه کان ناراسته ی گواستنه وه ی گهرمی ده ستیشان ده کات همیشه گهرمی له و تهنانه ی که پله ی گهرمیان زیاتره ده گویریتته وه بو تهنه تهنانه ی که پله ی گهرمیان که مته، گهرمی ههرگیز ناگویریتته وه له تهنیک که پله ی گهرمای نرم بیت بو تهنیک که پله ی گهرمای بهرز بیت.

پیناسه و چه مکی زار اوه کانی پلهی گهرما (تعریف و مفهوم مصطلحات درجة الحرارة)

- ۱- پلهی گهرمای هره گهوره (درجة حرارة العظمی)
بریتیه له بهر زترین پلهی گهرما که له شهو روژی کدا توّمار ده کریّت.
- ۲- تیّکرای پلهی گهرمی هره گهوره مانگ (معدل درجة الحرارة العظمی الشهري).
یه کسانه به دابه شکردنی کوّی تیّکرای پلهی گهرمی هره گهوره هه موو روژه کانی مانگ به سهر ژماره ی روژه کانی مانگ.
- ۳- پلهی گهرمای هره بچوک (درجة الحرارة الصغری)
بریتیه له نزمترین پلهی گهرما که له شهو روژی کدا توّمار ده کریّت.
- ۴- تیّکرای پلهی گهرمی هره بچوک مانگ (معدل درجة الحرارة الصغری الشهري).
یه کسانه به دابه شکردنی کوّی تیّکرای پلهی گهرمی هره بچوک هه موو روژه کانی مانگ به سهر ژماره ی روژه کانی مانگ.
- ۵- تیّکرای پلهی گهرمی روژ (المعدل اليومي لدرجة الحرارة)
بریتیه له کوّکردنه وهی پلهی گهرمای هره گهوره و پلهی گهرمای هره بچوک وه پاشان دابه شکردنی به سهر ژماره دوو دا.

۶- تیّکرای پلهی گهرمی مانگ (المعدل الشهري لدرجة الحرارة).

یه کسانه به دابهش کردنی کوّی تیّکرای پلهی گهرمی روژه کان بهسه ر ژماره ی روژه کانی مانگ.

۷- تیّکرای پلهی گهرمی وهرزی (المعدل الفصلي لدرجة الحرارة).

یه کسانه به دابهش کردنی کوّی پلهی گهرمی مانگه کانی وهرز بهسه ر ژماره (۳) دا. (ژماره ی مانگه کانی وهرز)، یان دابهش کردنی کوّی تیّکرای پلهی گهرمی روژه کانی وهرز و دابهش کردنی بهسه ر ژماره ی روژه کانی وهرزدا.

۸- تیّکرای پلهی گهرمی سال (المعدل السنوي لدرجة الحرارة).

یه کسانه به دابهش کردنی کوّی تیّکرای پلهی گهرمی مانگه کانی سال بهسه ر (۱۲) دا.

۹- مهودای گهرمی روژ (المدی الحراري اليومي).

برتیه له جیاوازی نیوان پلهی گهرمای ههره گهوره و پلهی گهرمای ههره بچوک.

۱۰- تیّکرای ماوهی گهرمی روژ (المعدل المدی الحراري اليومي).

برتیه له جیاوازی نیوان تیّکرای پلهی گهرمی ههره گهوره و تیّکرای پلهی گهرمی ههره بچوک.

۱۱- ماوهی گهرمی مانگ (المدی الحراري الشهري).

برتیه له جیاوازی نیوان تیّکرای پلهی گهرمی گهرمترین و ساردترین روژه کانی مانگ.

۱۲- ماوهی گهرمی رههای مانگ (المدی الحراري المطلق الشهري).

برتیه له جیاوازی نیوان بهرزترین پلهی گهرمای توّمار کراو له مانگدا و نرمترین پلهی گهرمای توّمار کراو له مانگدا.

۱۳- ماوهی گهرمی سال (المدی الحراري السنوي).

برتیه له جیاوازی نیوان تیّکرای پلهی گهرمی گهرمترین و ساردترین مانگی سال.

١٤- نزمترین پلهی گهرمای پیوانهیی (اصغر درجه الحراري القياسي)

نزمترین پلهی گهرمایه که له ویستگهیهك توّمار ده کریت به دریژایی ماوهی توّمار کردنی پلهی گهرمی لهو ویستگه‌دا. بوّ نمونه ویستگهی صلاح الدین له ریکهوتی (١٩٩٢/٢/٦) (-١٠.٥) پلهی سه‌دی توّمار کردوه ئەمهش نزمترین پلهی گهرمایه که به دریژایی میژووی ویستگه که توّمار کرابیت.

١٥- بهرزترین پلهی گهرمای پیوانهیی (اکبر درجه الحراري القياسي)

بهرزترین پلهی گهرمایه که له ویستگهیهك توّمار ده کریت به دریژایی ماوهی توّمار کردنی پلهی گهرمی لهو ویستگه‌دا. بوّ نمونه ویستگهی کهرکوک له ریکهوتی (١٩٩٨/٨/٢٨) (٤٩.٧) پلهی سه‌دی توّمار کردوه ئەمهش بهرزترین پلهی گهرمایه که به دریژایی میژووی ویستگه که توّمار کرابیت.

١٦- زیده‌رویی پلهی گهرما (تطرف درجات الحرارة)

زاراوهیه که تاییه‌ته به دیاردهی توّمار کردنی پلهی گهرمای زوّر نزم یان توّمار کردنی پلهی گهرمای زوّر بهرز. بوّ نمونه توّمار کردنی بهرزترین پلهی گهرما له جیهاندا (٥٨) پلهی سه‌دی له ویستگهی عزیزیه له لیبیا له سالی (١٩٢٢)، وه توّمار کردنی نزمترین پلهی گهرما (-٨٨.٣) پلهی سه‌دی له ویستگهی (Vostok) له کیشوهری جه‌مسهری باشور،

۲- کودهتای پلهی گهرمی (انقلاب درجه الحرارة)

کودهتای پلهی گهرمی بریتیه له بهرزبونهوهی پلهی گهرمی له چینی ترۆبۆسفیردا به دوور کهوتنهوه له ئاستی روی دهریا. واته پیچهوانه‌ی باری ئاسایی پلهی گهرمایه که به بهرزبونهوه له ئاستی رووی دهریا پلهی گهرما نزم ده‌بیتهوه له چینی ترۆبۆسفیردا. ده‌توانین بلیین:-

أ- ئەو چینه هه‌وایه‌ی که کودهتای گهرمی تیا رووده‌دات به ده‌گمهن ئەستوریه که‌ی له (۱) کم تیپه‌رده‌کات.

ب- به شیوه‌یه‌کی گشتی ماوه‌ی مانه‌وه‌ی کودهتای گهرمی کورته جگه له‌ناوچه‌ی پال‌ه‌په‌ستۆ به‌رزی نیمچه جه‌مسهری و ئەو ناوچانه‌ی که به به‌فر و سه‌هۆل داپۆشراون هه‌میشه رووده‌ده‌ن.

ج- ئەم دیارده‌یه رووده‌دات له هه‌وای نزیك له رووی زه‌وی و دوور له رووی زه‌وی له چینی ترۆبۆسفیر، واته تایبه‌ت نیه به ئاستی‌کی دیاری کراو.

جوړه کانی کوده‌تای گهرمی (انواع انقلاب الحراري)

کوده‌تای گهرمی روددات له هه‌وايه‌کی سه‌قامگیردا که پیی دهوتریت (کوده‌تای گهرمی سه‌قامگیر) یان روددات له نه‌نجامی بزوتنه‌وهی هه‌وا له شوینیکه‌وه بو شوینیکی تر که پیی دهوتریت (کوده‌تای گهرمی جولاًو)، دیارترین جوړه‌کانی کوده‌تای پله‌ی گهرمی و هوکاره‌کانی رودانیان بریتین له: -

۱- رودانی کوده‌تای پله‌ی گهرمی له هه‌وای نوساو به‌روی زه‌وییه‌وه، کاتیک له شه‌وانی زستان زه‌وی به خیرای سارد ده‌بیته‌وه له‌م کاته‌دا هه‌واکه‌ی سه‌ری به‌هوئی گواستنه‌وهی سه‌رمای روی زه‌وی بو ده‌گوازریته‌وه به‌ریگی گه‌یاندن و له هه‌وای سه‌ری خوئی ساردتر ده‌بیته.

۲- پله‌ی گهرمی هه‌وای راسته‌وخوئی سه‌ر به‌فر و سه‌هولّ داده‌به‌زیت له پله‌ی گهرمای هه‌وای چینی سه‌ره‌وهی خوئی، به‌هوئی هه‌ل‌گه‌رانه‌وهی ریژه‌یه‌کی به‌رزی تیشکی خوړ و ریگریان له پله‌ی گهرمای زه‌وی بو سه‌ره‌وه.

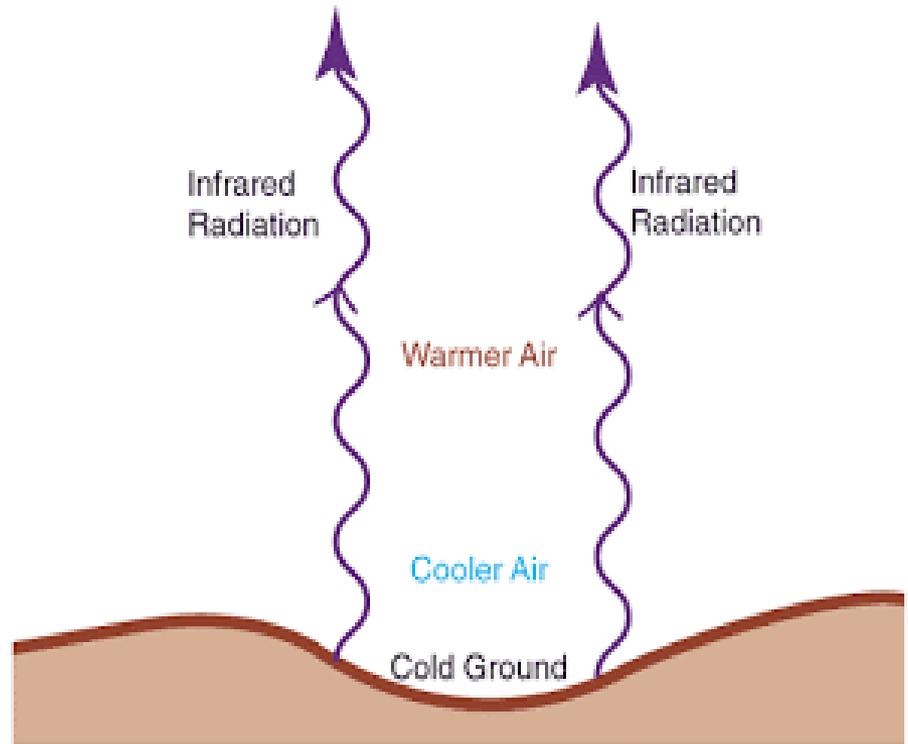
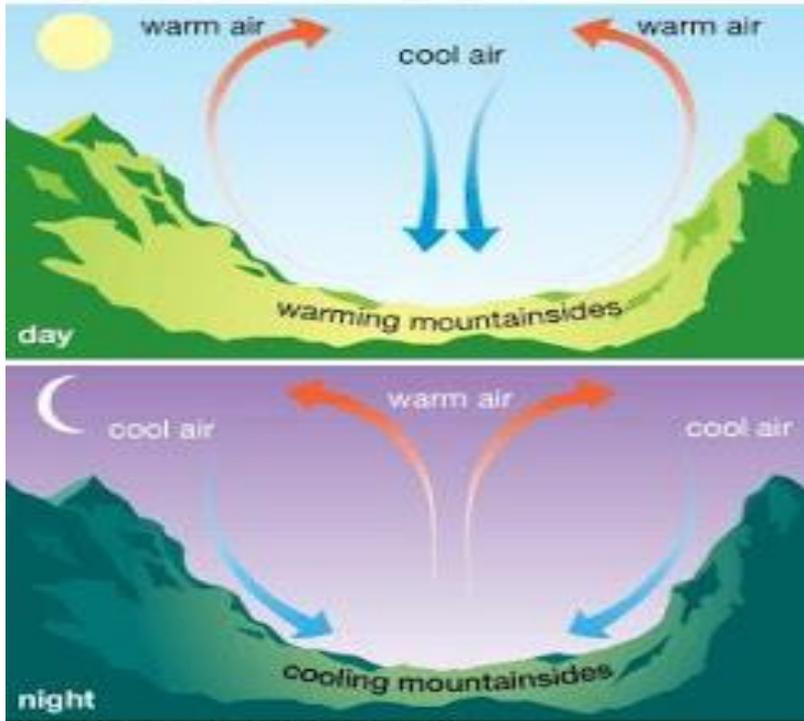
۳- رودانی کوده‌تای پله‌ی گهرمی له دوّله‌کان له ئه‌نجامی هه‌لکردنی شنه‌ی چیا له‌شه‌واندا که هه‌وای سادری سهر چیاکان شوینی هه‌وای گهرمی ناو دوّله‌کان ده‌گرێته‌وه

۴- رودانی کوده‌تای پله‌ی گهرمی له ئه‌نجامی هه‌لکردنی هه‌وای گهرم بوّ سهر روپه‌کی سارد. یاخود کاتیک دوو توپه‌له هه‌وای سارد گهرم یه‌کیان په‌لاماری ئه‌وه‌ی تر ئه‌دان له‌هه‌ردوو حاله‌ته‌که‌دا توپه‌له گهرمه‌که سه‌رده‌که‌ویته سهر توپه‌له سارده‌که.

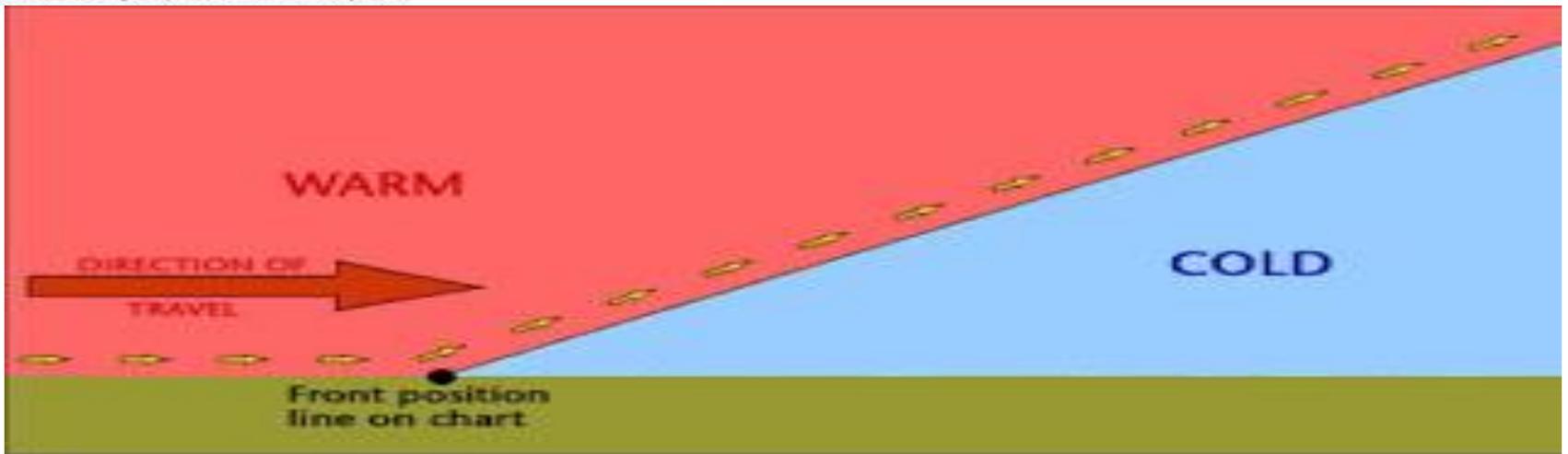
۵- له ئه‌نجامی دابه‌زینی هه‌وا (ته‌وژمی هه‌وای به‌ره‌و ژیره‌وه له ناوچه‌کانی دژه گه‌رده‌لول) پله‌ی گهرما زیاد ده‌کات به شیوه‌یه‌ک که گهرم‌تره له چینی ژیری خو‌ی.

۶- له ئه‌نجامی چربونه‌ی هه‌لمی ئاوو له شه‌ودا دروست بونی هه‌ور گهرمای شاراه‌وه ده‌گرێته‌وه بوّ ئه‌و چینه‌ی که دیارده‌ی چربونه‌وه‌ی تیا روده‌دات، به‌مه‌ش ده‌بیته مایه‌ی به‌رز بونه‌وه‌ی پله‌ی گهرمی به ئه‌ندازه‌یه‌کی زیاتر له چینی ژیره‌وه‌ی.

Valley and mountain breezes

© 2008 Encyclopædia Britannica, Inc.

پولین کرنی کودهتای پلهی گهرمی (تصنيف إنقلاب الدرجة الحرارة)

۱- کودهتای پلهی گهرمی رپی زهوی (انقلاب درجة الحرارة السطح)

ئهم جوّره کودهتایه له ههواى نزيك له رپوى زهوى رپوو دههات بهدوور كهوتنهوه له رپوى زهوى پلهی گهرما بهرز دهبيتهوه شيوهكانی ئهم جوّره کودهتایه بریتین له (كودهتای تيشكى، كودهتای دولّه كان، كودهتای گواستنهوهی ههوا به ئاسوی)

۲- کودهتای پلهی گهرمی ههواى دوور له رپوى زهوى (انقلاب درجة الحرارة الهواء العلوي)

ئهم جوّره کودهتایه له ئاستی بهرزی جیا جیا دوور له رپوى زهوى له ئهنجای چهندين هوّکاری جیا جیا رودهات، كه بریتین له:-

أ- کودهتای پلهی گهرمی له ئهنجای دیاردهی چربونهوهی ههلی ئاوو دروست بونی ههور.

ب- کودهتای گهرمی له ئهنجای تهوژمی بهرهو ژيّر له ناوچهی دژه گهردهلول.

٤- پيوانه كردني پلهي گهرماو ئامپره كاني پيوانه كردني (قياس درجة الحرارة وأجهزة قياسها)

* مهبهست له پيوانه كردني پلهي گهرمي پيوانه كردني پلهي گهرمي ههواي
ئازاده له سيبهردا له بهرزي (١٢٥ - ٢٠٠) سم لهرووي زهوييهوه.

** سندوقي ستيفنسون (Stevenson Screen)

بريتيه له سندوقي تهختهي رهنگ سپي دهلاقهدار كه رپي باگوركيكي
تيدايه وه تيشكي خوږي ناگاتي ئهم سندوقه ئهو ئامپرههه تيدهخرين كه بو
پيوانه كردني پلهي گهرمي بهكاردين بهرزيهكهي نزيكهه (١.٥) م. وه
پيويسته له نيوهگوي باكور رووي له باكور و له نيوهگوچي باشور رووي
له باشور بيت بو ئهوهه لهكاتي كردنهوهه تيشكي خوږ له ئامپرهكاني
نهداث.

وينهى صندوقى ستيفنسون (صورة صندوق (قفص) ستيفنسون)

سیستم‌های کانی بیوانه‌کردنی پله‌ی گهرمی (أنظمة قياس درجة الحرارة)

۱- سیستم‌های سهدی (النظام المئوي – Celsius Scale)

نهم سیستم‌های له‌لایه‌ن زانی سوهیدی (Anders Celsius) له‌سالی (۱۷۴۲) دانراوه. به‌شیوه‌کی فراوان به‌کاردیته له‌جهاندا، پله‌ی سفر له‌م سیستم‌های پله‌ی به‌ستی ناوه وه پله‌ی (۱۰۰) پله‌ی کولانیته‌تی واته جیاوازیان سهد پله‌یه

۲- سیستم‌های فه‌ره‌نهایته‌تی (النظام الفهرنهایتی – Fahrenheit Scale)

له‌لایه‌ن زانی نهمانی (Gabriel Daniel Fahrenheit) له‌سالی (۱۷۱۴) دانراوه، به‌لام نهمانیه‌کان سیستم‌های سهدی به‌کاردیته نهم سیستم‌های زیاتر نهم ده‌ولته‌تانه به‌کاریدیته که به‌زمانی انگلیزی ده‌دوینه، پله‌ی (۳۲) داده‌نریته به‌پله‌ی به‌ستی ناوو وه پله‌ی (۲۱۲) پله‌ی کولانیته‌تی واته جیاوازی نیوانیان (۱۸۰) پله‌یه.

۳- سیستم‌های کلشن (نظام کلشن – Kelvin Scale)

له‌لایه‌ن بیرکاری ناس و فیزیک ناسی به‌ریتانی (William T. Kelvin) له‌سالی (۱۸۴۸) دانراوه، زیاتر له‌بواره زانسته‌کان به‌کاردیته له‌سهر بنه‌مانی سفری ره‌ها دانراوه که یه‌کسانه به (۲۷۳.۱۵-)، واته له‌م سیستم‌های پله‌ی (۲۷۳) پله‌ی به‌ستی ناوه وه‌پله‌ی (۳۷۳) پله‌ی کولانیته‌تی جیاوازیان (۱۰۰) پله‌یه.

۴- سیستم‌های رانکین (نظام رانکین – Rankine Scale)

له‌لایه‌ن نهماندازیار و فیزیک ناسی به‌ریتانی (William J.M. Rankine) له‌سالی (۱۹۳۳) دانراوه، له‌سهر بنه‌مانی سفری ره‌های فه‌ره‌نهایته‌تی دانراوه که یه‌کسانه به (۴۶۰)، له‌م سیستم‌های پله‌ی (۴۹۲) پله‌ی به‌ستی ناوه وه‌پله‌ی (۶۷۲) پله‌ی کولانیته‌تی جیاوازیان (۱۸۰) پله‌یه.

ٲامپره كاني پيوانه كردني پلهي گهرمي (أجهزة قياس درجة الحرارة)

ٲهو ٲامپرهاني كه پلهي گهرمي بي دهپوريت برپتين له (تهرموٲتر) يان گهرمي پيوي توٲار كهر (تروٲوگراف). زاناي بهناوبانكي ايطالي (Galileo) داهينهري تهرموٲتره. باوترين ٲهو ٲامپرهاني كه له ويستگه كه شناسيه كان به كاردن برپتين له: -

١- تهرموٲترى جيوهي ٲاسايي (الترموتر الزئبقي عادي)

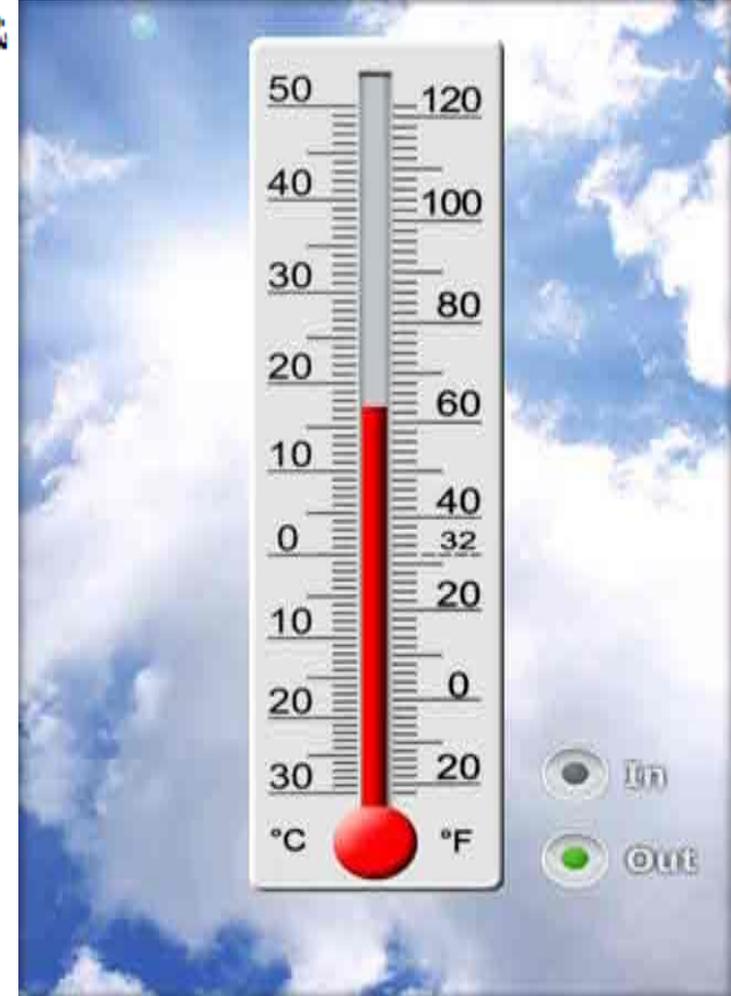
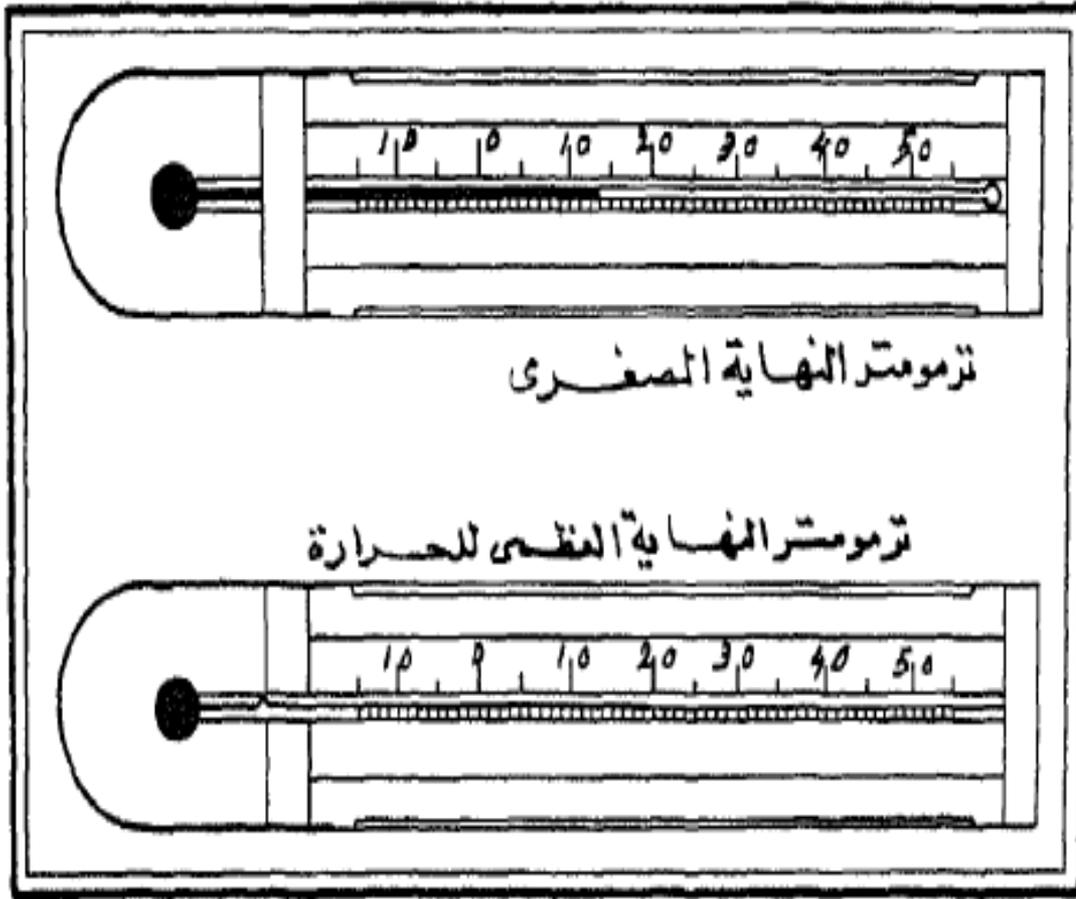
برپتبه له لوله شوشهيه كي تهنكي بهٲال كراو له ههوا، له بنهوه كوگايه كي بچوكي ههيه كه پر كراوه له جيوه. رووي لوله شوشه كه دابهشكراوه پله به پله به پيي يه كيك له سيسته مه كان، به به رزبونه وهي پلهي گهرما جيوه كه ده كشيٲ و به رزده بيٲه وه وه به نرم بونه وهي پلهي گهرما جيوه كه ديٲه وهيه ك و نرم ده بيٲه وه، ههركات بمانه ويٲ ده توانين پلهي گهرمي بزائين به سهير كردني كوٲاي ستونه جيوه كه له لوله كه كه دا.

٢- گهرمي پيوي پلهي گهرمي هه ره گهوره (ترموتر النهاية العظمي)

ٲهم ٲامپره وهك گهرمي پيوي جيوهي ٲاسايي له سه ر بنه ماي كشاني جيوه به به رزبونه وهي پلهي گهرما دروست كراوه. به للام جياوازيان له وه دايه كه له نريك كوگاي جيوه كه گه رويه كي تهنكي تيٲدايه كه ريگه به كشاني جيوه كه ده دات له كاتي به رزبونه وهي پلهي گهرما به للام له كاتي نرم بونه وهي پلهي گهرما ريگه ده گريٲ له گه رانه وهي جيوه كه، به م شيوهش گهرمترين پلهي گهرما توٲار ده كات له ماوهي شهو روٲيٲك. به راره شاندي ٲامپره كه جيوه كه ده گه ريٲه وه شويني خوئي.

وينهى تهرمومه تره كان (صورة الترمومترا)

شكل (٢): ترمومتر النهاية الصغرى للحرارة، و ترمومتر النهاية العظمى للحرارة

۳- گهرمی پیوی پلهی گهرمی ههره بچوک (ترمومتر النهایة الصغری)

ئهم ئامیره نزمترین پلهی گهرما توّمار ده کات له ماوهی شهو روژیکدا له جیاتی جیوه (کحولی) تیدایه له ناو لوله شوشه که دا دهرزییه کی رهنگ تاریکی تیدایه که له شوشه که دروست کراوه پیی دهلین (نیشاندهر)، که له کاتی نزمبونهوهی پلهی گهرما به ئاسانی ده جولیت به رهو کوگای شوشه که به لام ناتوانیت سهر که ویتته سهرهوه له کاتی به رزبونهوهی پلهی گهرما و له شوینی خوئی ده مینیتتهوه و ئاماژهیه بو نزمترین پلهی گهرما له ماوهی شهو روژیکدا. نیشاندهره که ده گهریتتهوه شوینی خوئی به هه لگه رانهوهی ئامیره که.

۴- گهرمی پیوی شیدار (محرار الرطب)

وهك گهرمی پیوی جیوهی ئاساییه، به لام کوگای جیوه که به پارچه پهرویه کی تهنکی شاشی تهر کراو داپوشراوه که هه میشه به تهری ده مینیتتهوه به هوئی ئهو ئاوهی که بوئی ده گوازریتتهوه له ئاوی خاوینی ئهو شوشهی که له تهنیشتی دانراوه.

چهند تیبینیهك له سهر گهرمی پیوی شیدار (عدد ملاحظات علی محرار الرطب)

۱- ئامیری گهرمی پیوی شیدار ئهو پله گهرمییه راستیه توّمار ناکات که گهرمی پیوه وشکه کان توّمار ده کهن به لکو ئهو گهرمییه توّمار ده کات که شی پیژهی تیادا گهیشته ته (۱۰۰٪).

۲- ئهو پله گهرمییه که گهرمی پیوی شیدار توّمار ده کات که متره لهو پله گهرمییه که گهرمی پیوی وشک توّمار ده کات جگه لهو کاتانهی که شی پیژهی (۱۰۰٪) ه.

۳- لهو کاتانهی که شی پیژهی (۱۰۰٪) هردوو جوّری گهرمی پیوو (وشک و شیدار) هه مان پلهی گهرمی توّمار ده کهن، به لام کاتیک شی پیژهی داده به زیت جیاوازیه که یان زیاد ده کات وه کاتیک بهرز ده بیته وه جیاوازیان کهم ده کات.

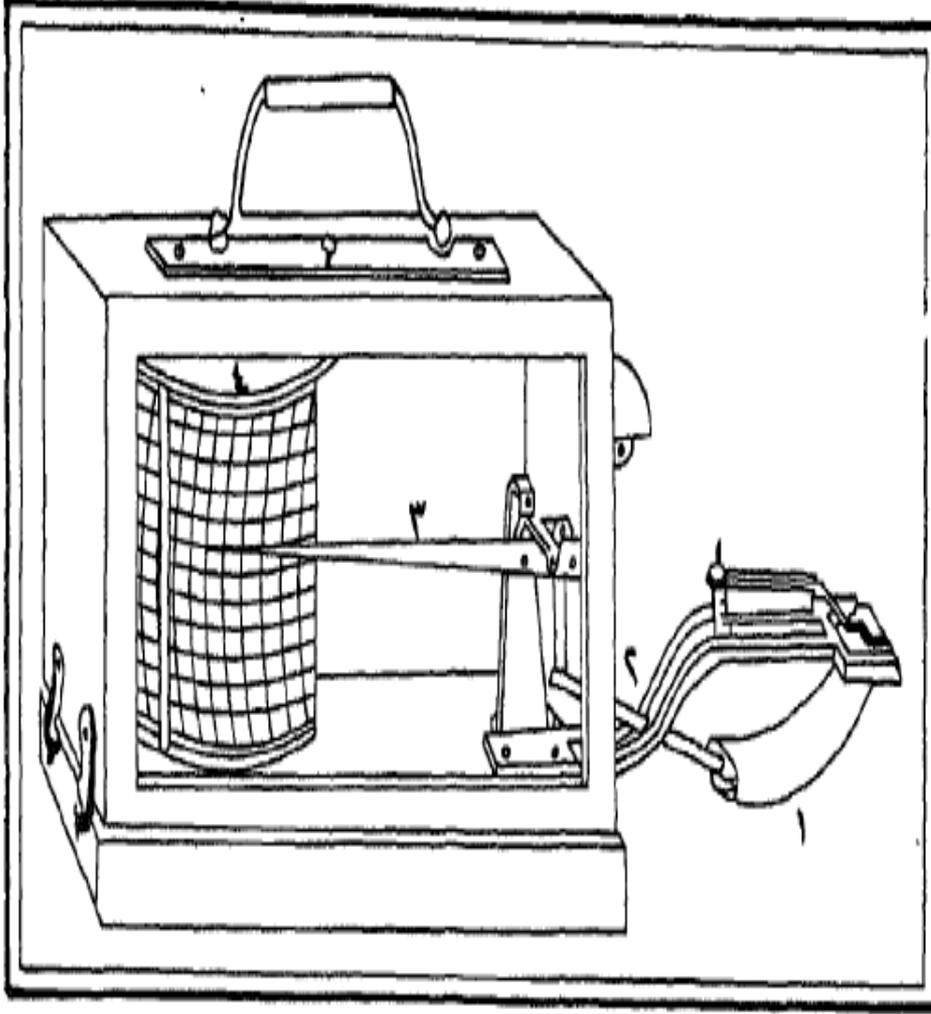
۴- ده توانریت سوود له جیاوازی نیوان گهرمی توّمار کراوی گهرمی پیوی وشک و شیدار وه ربگیریت بوّ دهست نیشان کردنی شی پیژهی له هه وادا له ریگای خشتهی تایبته و هاویکی شه وه.

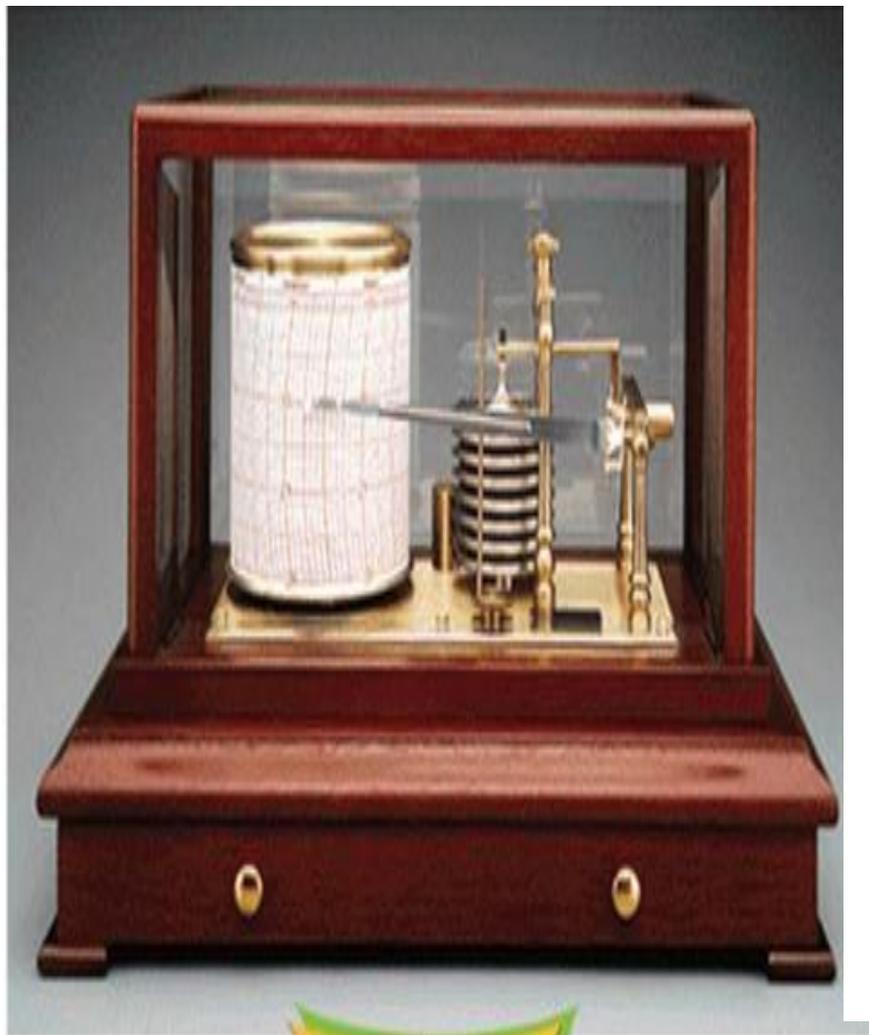
۵- تیرموگراف (تیرموگراف - Thermograph)

ئەم گەرمی پېۋە پشت بە جیۋە یاخود كحول نابەستیت بەلكو بریتیه له ئامیریکی میکانیکی که به هوئی پینوسیکهوه هیلیکی روشن دهکیشت لسهر لوله کاغەزیکی پچراو له لوله کیك که روژانه یان ههفتانه به دەوری خویدا دەسورپتەوه. ئەو هیلهی که پینوسه که دهکیشت پلهی گەرمی روژانه یان ههفتانه نشان دەدات، لەم ئامیره پارچه کانزایهك له شیوهی کهوانه به کاردیت که به گورینی پلهی گەرمی ده کرپتەوه یان دیتەوه یهك پروسەهی کردنهوه و چونهوهیه کیش به هوئی بهر کهرەوهیه کهوه ده گوازرپتەوه بو نیشاندەرە که که به پینوسیک کوتای هاتوه لوله که کش به دەوری خویدا دەسورپتەوه قەلەمه که کش خەتی لسهر دهکیشت، بهم شیوهش پلهی گەرماي روژانه و ههفتانه دەستیشان ده کات.

وينهى تهرموگراف (صورة الترموگراف)

شكل (٣): جهاز الترموجراف (مسجل الحرارة)

شكل (28)

ٺو فاکٽرانہی کاریگہریان ھہیہ لہسہر دابہشبونی پلہی گہرما (العوامل المؤثرة على توزيع الحرارة)

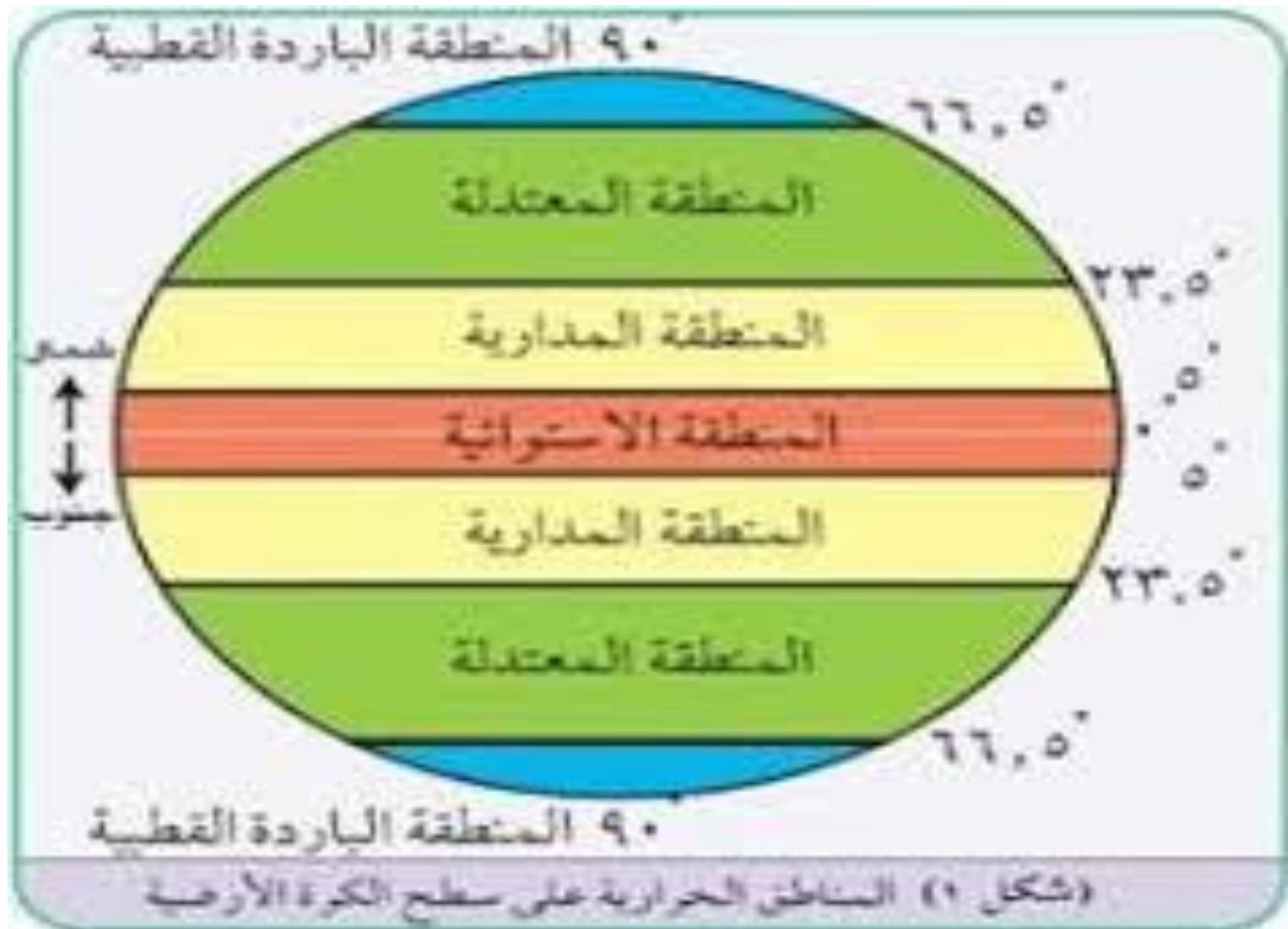
دابہشبونی جوگرافی پلہی گہرمی بہشیوہیہ کی سہرہ کی دہ کہویتہ ژیر کاریگہری دابہش بوونی تیشکی خوڑ و توندیہ کہی، وہ لہہمانکاتدا کوملہ فاکتہریکی تر ھن کہ کاریگہریان ھہیہ لہسہر پلہی گہرمی وہ کو:-

۱- تیشکی خوڑ (الإشعاع الشمسي)

بہای تیشکی خوڑ دیاری دہ کریت بہہوی گوشہی داکہوتنی تیشک، دریژی روڑ، رونی ئاسمان، ریژہی شکانہوہی تیشک. ھہرکات تیشکی خوڑ ستون بوو روڑ دریژ بوو ئاسمان روون بوو ریژہی شکانہوہ کہم بوو ٺوہ بہہای تیشکی خوڑ زیاد دہ کات وہ بہیچہوانہشہوہ راستہ.

۲- بازنہی پانی (دوائر العرض)

توندی تیشکی خوڑ و گوشہی داکہوتنی جیاوازه بہی پانیہ کان لہ ناوچہ خولگہیہ کان و ہیلی کہمہرہی پلہی گہرما بہرزه بہہوی ستونی تیشک و نہبونی جیاوازی گہورہ لہ وزہی خوڑدا، بہلام لہ بازنہکانی ناوہراست و ژورو ھہتا بہرہو جہمسہرہکان بروین دابہزینی پلہی گہرما زورترہ بہہوی جیاوازی گہورہ لہ وزہی خوڑ و لاری داکہوتنی تیشکی خوڑ و بہرزبونہوہی ھاوکولکہی ھہلگہرانہوہ.

۳- دابه‌شېونی ئاوو وشکانی (توزیع الماء واليابس)

پانتاییه ئاوییه کان کاریگه‌رییان هه‌یه له‌سه‌ر پله‌ی گه‌رما، ئاو دره‌نگ پله‌ی گه‌رمی وه‌رده‌گریت وه دره‌نگ له‌ده‌ستی ده‌دات، له‌کاتی‌کدا وشکانی به‌خیرای وه‌ریده‌گریت و له‌ده‌ستی ده‌دات وه ئەم جیاوازییه‌ش له‌گه‌رم بوون له‌نیوان ئاوو وشکانی ده‌گه‌رپته‌وه بو: -

أ- گه‌رمای جوۆری (الحرارة النوعية) گه‌رمای جوۆری ئاو به‌رزه به‌راورد به وشکانی، يه‌ك کالوۆری گه‌رمی پله‌ی گه‌رمی يه‌ك گرام له‌ئاو يه‌ك پله‌ی سه‌دی به‌رز ده‌کاته‌وه له‌کاتی‌کدا يه‌ك کالوۆری گه‌رمی (۵) پله‌ی گه‌رمی يه‌ك گرام له‌خاک یان به‌رد به‌رز ده‌کاته‌وه.

ب- بریکی گه‌وره له‌وزه به‌کارده‌بریت له‌کرداری گوۆرینی ئاوو له‌دوخی شلیه‌وه بو گازی، له‌کاتی‌کدا هه‌موو وزه‌ی گه‌یشته‌وو به وشکانی بو گه‌رم کردنی خو‌ی به‌کاریده‌هینیت.

ج- تیشک تا قولای (۶۰) م به‌ناو ئاودا تیده‌په‌ریت به‌مه‌ش به‌سه‌ر رۆبه‌ریکی فراواندا بلاو ده‌بیته‌وه، به‌لام له وشکانیدا ناتوانیت زیاتر له (۱) سم به‌رپیت به‌مه‌ش به‌سه‌ر رۆبه‌ریکی بچوکدا بلاو ده‌بیته‌وه.

د- گواستنه‌وه‌ی گه‌رما له‌وشکانی به‌هو‌ی تیشکدان و گه‌یانده‌وه ده‌بیته‌وه له‌به‌ر ئەوه تیشکه‌که ته‌نها روی ته‌نه‌کان گه‌رم ده‌کات و وه گه‌یانده‌که‌ش هه‌یواشه له‌به‌ر ئەوه کرداری گه‌رم بوون ته‌نها رۆبه‌ریکی بچوک ده‌گرپته‌وه، له‌کاتی‌کدا گواستنه‌وه‌ی گه‌رما له‌ ئاودا به‌ریگه‌ی تیشکدان و گه‌یاندن و هه‌لگرتن ده‌بیته‌وه لیره‌دا ده‌رده‌که‌ویته‌وه که گه‌رما له‌ ئاوه‌کاندا به‌سه‌ر رۆبه‌ریکی فراواندا دابه‌ش ده‌بیته‌وه.

له‌به‌ر ئەم هو‌کارانه له‌هاویندا ئاوه‌کان ساردترن له وشکانی وه له‌زستاندا گه‌رمترن له وشکانی له‌به‌ر ئەوه ئاوه‌کان کارده‌که‌ن له‌سه‌ر دابه‌زینی پله‌ی گه‌رمای وشکانیه‌کانی ده‌ور و به‌ریان به‌تاییه‌تی ناوچه‌که‌ناراوه‌کان وه له‌وه‌رزی هاویندا پله‌ی گه‌رما داده‌به‌زینن له‌سه‌ر وشکانی و له‌زستاندا که‌می‌ک پله‌ی گه‌رما به‌رزده‌که‌نه‌وه، به‌هو‌ی دروست بونی جو‌له‌ی شنه‌ی ده‌ریاو وشکانی. پانتاییه‌گه‌وره و قوله‌کان کاریگه‌ریان زیاتره له‌رۆبه‌ره ئاوییه بچوک و ته‌نکه‌کان.

۴- تهوژمه ده‌ریایه‌کان (التيارات البحرية).

تهوژمه ده‌ریایه‌کان کاریگه‌ری راسته‌وخویان هه‌یه له‌سه‌ر دابه‌شبوونی پله‌ی گه‌رما، وه ئه‌م کاریگه‌رییه ته‌نها که‌ناراه‌کان ده‌گریت‌ه‌وه تا نژیکه‌ی (۱۰۰) کم له ناوچه ته‌ختایه‌کان، تهوژمه ده‌ریایه‌ سارده‌کان پله‌ی گه‌رمای ئه‌و که‌ناراوانه داده‌به‌زینن که به‌لایاندا تیده‌په‌رن وه به پیچه‌وانه‌شه‌وه بو ته‌ژمه گه‌رما‌کان.

۵- به‌رزی و نزمی (التضاریس)

به‌رزی و نزمی روئیکی رونیان هه‌یه له‌سه‌ر گه‌رما، هه‌تا به‌رزبینه‌وه له ئاستی رووی ده‌ریا پله‌ی گه‌رما داده‌به‌زیت چونکه له‌سه‌رچاوه‌ی گه‌رمی دوور ده‌که‌وینه‌وه (تیشکی زه‌وی) به‌هوی که‌مبونه‌وه‌ی هه‌لی هه‌وا بو وه‌رگرتنی تیشکی زه‌وی، وه له به‌رزایه‌کان په‌ستانی هه‌وا که‌مده‌بیته‌وه‌و به‌م شیوه‌ش هه‌وا ده‌کشیت ئه‌مه‌ش ده‌بیته هوی بلا‌وبونه‌وه‌ی وزه‌ی به‌رده‌ست به‌سه‌ر رو‌به‌ریکی فراواندا، ده‌کریت چه‌ند تییینیه‌ک تو‌مار بکه‌ین.

أ- پله‌ی گه‌رما له ناوچه به‌رزه‌کان که‌متره وه‌ک له ناوچه ده‌شتایی و نزمه‌کان.

ب- ئاراسته‌ی قه‌دپالی چیاکان روئیکی دیاری هه‌یه له کاریگه‌ری دانان له‌سه‌ر پله‌ی گه‌رمی له‌نیوه‌گویی باکور قه‌دپالی باشوری چیاکان به‌دریژای روژ روی له خو‌ره و بویه پله‌ی گه‌رمی زیاتره له قه‌دپاله‌کانی باکور که له سیبه‌ردایه، به‌پیچه‌وانه‌وه له نیوه گویی باشور.

ج- پله‌ی لیژی چیاکان ناوچه زو‌ر لیژه‌کان پله‌ی گه‌رمیان نزمتره له‌ناوچه که‌م لیژه‌کان به هوی دا‌که‌وتنی تیشکی خو‌ر

د- زنجیره چیا به‌رزه‌کان وه‌ک به‌ربه‌ستن له‌به‌رده‌م گواستنه‌وه‌ی گه‌رمی، کاریش ده‌که‌ن بو پاریزگاری کردنی ناوچه‌کانی پشتیان له کاریگه‌ری تونده‌بای سارد.

۶- تونده با (الرياح) به شيويه كي بهرچاو كاريگهري ههيه لهسهر پلهي گهرما و گواستنهوهي، بهتاييه تي كاتيک له پشتينه كاني ژوورو ههلده كهن وه كو تونده باي باكور كه بايه كي سارد دهبيته هوئي دابهزيني پلهي گهرماي ئه و ناوچانهي كه ههلده كاته سهري، بهلام تونده باي گهرم وشك وهك تونده باي (خه ماسين) كه له ناوچه بيابانيه كانه وه ههلده كات و دهبيته هوئي بهرزبونه وهي پلهي گهرماي ئه و ناوچانهي كه پيادا تيپهر ده كات، پشتينه كاني ناوه راست زياتر دوچاري تونده با دهبنه وه و تيبيني جياوازي پلهي گهرما له نيوان هاوين و زستان ده كرئت. بهلام له ناوچه جه مسهري و كه ميره ييه كان ئه م كاريگهريه كه متره به هوئي ئه وهي ليكچوني تاييه تمه نديه كاني تونده با له رووي پلهي گهرميه وه.

۷- روه كي سروشتي (نبات الطبيعي) كاريگهري ههيه لهسهر پلهي گهرمي و گهرمي ههوا خوش ده كات. ناوچه دارستان و گروگياكان پلهي گهرمايان مام ناوه ندره له ناوچه روته نه كان، به هوئي خه رج كردني برپك لهوزه كه بو كرداري ئاره قه كردن و رپگري كردن له گه يشتني تيشكي خوّر به زه وي.